e-ISSN 2587-3687

https://doi.org/10.52673/18570461.26.2-81.22
CZU: [94(478):94(47):327.82

PROBLEMA BASARABIEI ÎN MEMORIALISTICA OCCIDENTALĂ (1855–1856)

Doctor în istorie **Eugen-Tudor SCLIFOS**
E-mail: tudor.scl@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0007-8424-3868
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova
© 2026. Drepturile de autor aparțin autorului. Licență: CC BY 4.0.

THE BESSARABIAN QUESTION IN WESTERN MEMOIRS (1855–1856)

Summary. The Bessarabian Question emerged as a significant topic in Western political and diplomatic discourse during the final years of the Crimean War (1855–1856). Western memoir literature from this period reflects the growing interest of the major European powers in limiting Russian influence in Eastern Europe and securing strategic control over the Lower Danube and the Black Sea region. In the memoirs of Greville, Malmesbury and A. Hübner Bessarabia is primarily portrayed as a geopolitical and strategic space rather than as a territory defined by a distinct national identity. The retrocession of Southern Bessarabia to Moldova, established by the Treaty of Paris (1856), is presented as a diplomatic instrument aimed at weakening the Russian Empire and reshaping the regional balance of power.

Keywords: Bessarabian Question, Western memoir, Crimean War, Treaty of Paris (1856), Great Powers, Danube, diplomacy.

Rezumat. Problema Basarabiei a devenit un subiect semnificativ în discursul politic și diplomatic occidental în ultimii ani ai Războiului Crimeii (1855–1856). Memorialistica occidentală din această perioadă reflectă interesul crescând al marilor puteri europene de a limita influența Imperiului Rus în Europa de Est și de a asigura controlul strategic asupra Dunării de Jos și asupra regiunii Mării Negre. În memoriile lui Greville, Malmesbury și Hübner, Basarabia este prezentată în principal ca spațiu geopolitic și strategic, mai degrabă decât ca teritoriu definit de o identitate națională distinctă. Retrocedarea sudului Basarabiei către Moldova, stabilită prin Tratatul de la Paris din 1856, este prezentată ca instrument diplomatic menit să slăbească Imperiul Rus și să reconfigureze echilibrul de putere regional.

Cuvinte-cheie: chestiunea Basarabiei, memorialistică occidentală, Războiul Crimeii, Tratatul de la Paris din 1856, Marile Puteri, Dunărea, diplomație.

Odată cu „redeschiderea” problemei Basarabiei la finele anului 1855, deși au existat discuții în acest sens și în timpul operațiunilor militare de pe teatrul de război din Crimeea, diplomația europeană a acordat o atenție deosebită acestei chestiuni de importanță europeană. Deși Marile Puteri au convenit, la sfârșitul anului 1855, ca doar sudul Basarabiei să fie retrocedat Principatului Moldovei, între Franța și Marea Britanie au apărut opinii divergente. Pozițiile contrare ale foștilor aliați din timpul Războiului Crimeii se datorau în principal atitudinii Franței, care dorea ca Imperiul Rus să păstreze orașul Bolgrad, invocând faptul că localitatea reprezenta centrul administrativ al coloniștilor bulgari din sudul Basarabiei. Pe de altă parte, Marea Britanie, care nu obținuse niciun avantaj considerabil din Războiul Crimeii, a devenit o susținătoare fervent a retrocedării sudului Basarabiei către Principatul Moldovei.

Fără a insista asupra negocierilor diplomatice din perioada 1855–1857, în privința cărora există lucrări monografice [1] și studii care explică atitudinea Marilor Puteri în chestiunea Basarabiei [2], intenția noastră este de a prezenta locul ocupat de această chestiune europeană în memoriile unor diplomați occidentali. În demersul nostru, am identificat jurnalul lui George Greville, diplomat și om politic britanic liberal, cunoscut în epocă pentru conducerea misiunii britanice la Petersburg, cu ocazia încoronării împăratului Alexandru al II-lea, din septembrie 1856; acesta a ocupat, de asemenea, diverse funcții în cadrul Ministerului Afacerilor Externe a Marii Britanii. A doua sursă britanică reprezintă memoriile lui Earl of Malmesbury, diplomat și om politic conservator. A treia sursă importantă, în viziunea noastră, o constituie memoriile ambasadorului austriac la Paris, baronul Alexandru Hübner, cel care a avut discuții private cu împăratul francez în chestiunea basarabeană, inclusiv privind „litigiul” Bolgradului, apărut după semnarea Tratatului de pace de la Paris din 18/30 martie 1856.

Memoriile celor trei diplomați importanți ai perioadei Războiului Crimeii, a Congresului de la Paris și a urmărilor acestora reprezintă surse importante de documentare privind problema basarabeană în context internațional. Din punct de vedere metodologic, memoriile au valoarea unor surse narative de primă mână, scrise de participanți implicați nemijlocit în procesul diplomatic european. Aceste surse istorice permit reconstituirea deciziilor luate la cel mai înalt nivel, care nu apar în tratatele și documentele publice. Totodată, memoriile permit o analiză comparativă a perspectivelor austriece și britanice asupra chestiunii Basarabiei, precum și corelarea informațiilor conținute cu documentele oficiale emanate de cancelariile europene. Totodată, făcând apel la acest tip de surse istorice, demonstrăm faptul că această chestiune nu poate fi analizată strict din perspectiva istoriei românești, ci trebuie integrată în circuitul european al echilibrului de forțe, care a rezultat după înfrângerea Imperiului Rus în Războiul Crimeii.

În cadrul primei surse menționate, observăm unele comentarii și discuții pe marginea problemei basarabene din luna decembrie 1855, moment în care, deja în preliminariile păcii figura clauza cu privire la retrocedarea sudului Basarabiei către Principatul Moldovei. În *Jurnalul* lui Greville din 6 decembrie 1855 identificăm o primă informație referitoare la acest subiect, și anume o discuție purtată cu George Lewis, cancelar al Trezoreriei Regatului Unit, cu privire la condițiile de pace impuse Imperiului Rus. Cel dintâi avea convingerea că Imperiul Rus nu va agrea termenii de pace, opinie împărtășită și de Lewis. În viziunea lui Greville, cele mai dure condiții se refereau la neutralizarea Mării Negre, ceea ce însemna că, de fapt, Rusia nu putea dispune de arsenal militar, și pierderea unei părți din Basarabia, incluzând și fortăreața Ismail, „faimoasa cucerire a lui Suvorov". [3, p. 300] . Ulterior, la distanță de câteva zile, o nouă discuție între cei doi arată temerea că Petersburgul nu va accepta termenii înaintați de puterile aliate. La rândul său, Lewis l-a informat pe Greville că Imperiul Rus era dispus să negocieze termenii de pace [3, p. 303].

Spre finele lunii decembrie, din *Jurnalul* lui Greville constatăm că, la Londra, cele mai importante discuții se axau pe neutralizarea Mării Negre și retrocedarea sudului Basarabiei către Principatul Moldovei. De asemenea, parveneau informații din capitala Franței, cabinetul de la Paris considerând anumite clauze oneroase și imposibil de acceptat pentru Imperiul Rus. La rândul ei, Austria, care, prin reprezentantul său diplomatic, V. Esterhazy, prezentase condițiile de pace în „numele " puterilor aliate, se angaja să rupă relațiile diplomatice cu Imperiul Rus, dacă aceste condiții preliminare nu vor fi acceptate [3, p. 308].

Un alt aspect deosebit, în opinia noastră, constatat din *Jurnalul* lui Greville, este acela că Marea Britanie nu „descifrase" în totalitate politica Austriei. Acțiunile cabinetului de la Viena erau îndreptate în mod evident împotriva Petersburgului, iar Imperiul Rus nu putea „ierta" ușor faptul că Austria insistase asupra ideii ca sudul Basarabiei să fie retrocedat Principatului Moldovei. În consecință, într-o scrisoare a ambasadorului britanic la Paris, lordul Clarendon, către Greville, se constată fără echivoc că anume clauza privind sudul Basarabiei era una fără „precedent" și era prezentată la Petersburg sub forma unui ultimatum. În cazul în care Imperiul Rus refuza acceptarea acestei clauze din viitorul tratat de pace, Austria urma să rupă relațiile diplomatice cu Imperiul Rus [3, p. 312]

Până în ziua de 16 ianuarie 1856, când Austria semnala cancelariilor europene faptul că Imperiul Rus a acceptat toate condițiile de pace, în *Jurnalul* contelui Greville se mai regăsesc unele constatări interesante privind chestiunea basarabeană. Diplomatul și omul politic britanic constata, analizând și opinia publică, faptul că retrocedarea unei părți din Basarabia către Principatul Moldovei nu s-a aflat pe agenda de politică externă a puterilor aliate și și nici n-a constituit scop al războiului împotriva Imperiului Rus. Pe de altă parte, prin „restituirea" sudului Basarabiei către Principatul Moldovei se asigura îndepărtarea Imperiului Rus de la Dunăre. În „debutul" negocierilor diplomatice privind utilitatea „practică" a acestei retrocedări teritoriale era pregnantă ideea că retrocedarea se realiza în interesul particular al Austriei, care a venit cu această propunere [4, p. 7].

Următorul moment căruia Greville îi acordă o atenție deosebită sunt negocierile de pace de la Paris, desfășurate în perioada februarie-martie 1856. Acesta avea să ajungă în capitala Franței la începutul lunii martie, informațiile anterioare sosirii sale fiindu-i furnizate de secretarul de stat britanic, lordul Clarendon, devenit prim-plenipotențiar al Marii Britanii la Congresul de Pace de la Paris. Într-o însemnare din 21 februarie, Clarendon îi scria despre intrigile ce existau la Paris, mai ales despre discuțiile cu ușile închise dintre F. Brunov, plenipotențiarul rus la negocierile de la congres, contele Charles Auguste de Morny, fratele vitreg al împăratului Napoleon al III-lea, și prințesa Lieven, aristocrată rusoaică și figură-cheie din culisele congresului. Nu în ultimul rând, diplomatul britanic atrăgea atenția asupra faptului că împăratul Napoleon al III-lea le-a promis plenipotențiarilor ruși sprijin în unele chestiuni litigioase, fapt confirmat și de alte surse documentare. Chestiunea litigioasă era Basarabia, plenipotențiarii ruși propunând un schimb de teritorii: fortăreața Karsului, aflată în posesia Imperiului

Rus, pentru sudul Basarabiei, însă Marea Britanie a refuzat această propunere [4, p. 20].

Ajungând la Paris la 7 martie, Greville a consemnat unele informații importante din culisele discuțiilor desfășurate la Paris, identificând totodată și referiri la chestiunea basarabeană. Diplomatul britanic constata faptul că plenipotențiarii ruși erau gata să „reînnoade" prietenia cu Marea Britanie, dar părea că, din cauza intransingenței Londrei în chestiunea Basarabiei, acest fapt era imposibil la acel moment. Într-o discuție privată dintre Greville și prințesa Lieven, era accentuată ideea potrivit căreia împăratul Alexandru al II-lea se afla într-o situație grea, Imperiul Rus aflându-se în „postura inedită" de a încheia o pace dezavantajoasă, pierzând o parte din Basarabia [4, p. 26]. Aceste mărturii confirmă faptul că problema Basarabiei devenise una dintre problemele sensibile ale negocierilor preliminare care au precedat Congresul de Pace de la Paris din 1856. Afirmațiile lui Greville pot fi corelate cu alte documente diplomatice britanice ale epocii, în special cu rapoartele ambasadorului britanic la Paris, lordul Cowley, publicate în volumul *Akten zur Geschichte des Krimkriegs: Englische Akten zur Geschichte des Krimkriegs*, Seria III, Band IV, 10 September 1855 bis 23 Juli 1856, editat de Winfried Baumgart.

Deși, prin Tratatul de la Paris din 18/30 martie 1856, s-a hotărât retrocedarea sudului Basarabiei către Principatul Moldovei, a fost constituită și o comisie mixtă însărcinată cu delimitarea frontierei dintre Imperiul Otoman și Imperiul Rus. Ajungând pe teren, comisarii europeni au constatat existența a două localități cu numele de Bolgrad, ceea ce a îngreunat lucrările de demarcație [5, pp. 337-338]. Pe de altă parte, cabinetul de la Petersburg a cerut păstrarea orașului Bolgrad, deoarece acesta era considerat capitala coloniștilor bulgari din Basarabia, deși astfel s-ar fi încălcat flagrant prevederea Tratatului de la Pace de la Paris prin care se dorea îndepărtarea Imperiului Rus de la Dunăre. Franța, prin vocea „trioului" alcătuit din împăratul Napoleon al III-lea, ministrul de externe Alexandru Walewski și trimisul extraordinar al Franței la Petersburg, contele Morny, [6, pp. 189-191] susținea această pretenție rusească; în schimb, Marea Britanie o refuza, astfel că foștii aliați din războiul Crimeii aveau puncte divergente în această chestiune europeană (7, p. 140).

În *Jurnalul* lui Greville găsim unele detalii interesante din culisele „litigiului" Bolgradului și privind atitudinea Marii Britanii în raport cu poziția adoptată de Franța. Într-o discuție purtată cu Clarendon la domeniul The Grove, la 10 noiembrie, Greville a primit unele explicații din partea acestuia. Din explicațiile date de Clarendon, se vedea clar că Marea Britanie acționa corect din punct de vedere al dreptului internațional. În viziunea lui Clarendon, dificultățile din această problemă, survenite atât din partea Rusiei, cât și din partea Franței, pot fi explicate astfel: „împăratul Napoleon, care este foarte indolent și detestă să examineze problemele în detaliu, rămânând ignorant în această problemă, a fost „năucit" de Brunov și indus în eroare de către Walewski" [8, p. 62] în interpretarea problemei frontierei basarabene și în legătură cu promisiunea că va susține această controversă. Aceste explicații veneau după ce, în prealabil, lordul Clarendon primise unele informații din partea ambasadorului britanic la Paris, lordul Cowley, care avusese o întrevedere cu Napoleon al III-lea la reședința acestuia de la Compiegne. Împăratul francez i-a declarat diplomatului britanic că nu a înțeles esența problemei Bolgradului de la bun început, ajungând să regrete această greșeală după explicațiile primite, însă nu putea să-și încalce cuvântul dat Rusiei că o va susține în disputa respectivă. Pe de altă parte, împăratul francez era în dispoziția necesară pentru a ieși din această încurcătură, întrucât dorea să rămână în relații bune cu Marea Britanie [8, p. 63].

Printre ultimele informații din *Jurnalul* lui Greville privind chestiunea Bolgradului se numără cele referitoare la convocarea unei noi Conferințe la Paris pentru soluționarea acestui litigiu. În viziunea sa și a diplomaților britanici, aceasta reprezenta o „farsă diplomatică", iar reprezentantul Marii Britanii urma să fie ambasadorul său la Paris, lordul Cowley. La această conferință urmau să participe cele șapte puteri semnatare ale Tratatului de la Paris, prin reprezentanții lor acreditați în capitala Franței. Prin convocarea acestei conferințe la Paris, litigiul Bolgradului era soluționat, acesta urmând să fie retrocedat Principatului Moldovei, în timp ce Imperiul Rus primea drept compensație orașul Comrat.

O altă sursă care face unele trimiteri la problema Basarabiei o constituie memoriile omului politic și diplomat britanic Malmesbury. Deși acestea au un caracter succint, uneori telegrafic, informațiile oferite de Malmesbury, coroborate cu sursele de arhivă britanice, în special, ne dau un tablou complex asupra atitudinii Marii Britanii față de chestiunea basarabeană. În vara anului 1856, diplomatul Malmesbury scria despre sosirea noului ambasador al Imperiului Rus la Londra, Mihail (Irineevici) Kreptovici, și despre dificulățile care apăruseră în trasarea frontierei basarabene. Încă de la primele întruniri, ambasadorul rus a adoptat un ton dur, amenințând cu părăsirea postului diplomatic dacă se vor face presiuni din partea Marii Britanii [9, p. 382]. O altă informație prețioasă din memoriile acestuia se referă la momentul sosirii lui Malmesbury la Torino. În timpul unei cine private cu ministrul britanic la Torino, James Judson, acesta din urmă i-a declarat că Franța și Marea Britanie au puncte de vedere divergente în ches-

tiunea Bolgradului [9, p. 383]. Ulterior, într-o discuție particulară cu ambasadorul Franței la Londra, Persigny [10, p. 307], Malmesbury scria în memoriile sale că ministrul francez de externe Walewski ar fi intrat în „dizgrația" împăratului Napoleon al III-lea tocmai din cauza modului în care a gestionat problema Bolgradului. Mai mult decât atât, în discuțiile private dintre Persigny și Napoleon al III-lea de la Compiègne din toamna aceluiași an, 1856, suveranul francez a venit cu ideea ca Sardinia să susțină punctul de vedere britanic la viitoarea conferință de pace în problema Bolgradului. Și aceste memorii pot fi corelate cu sursele diplomatice cunoscute ale vremii, în special cu corespondența lui Walewski și Persigny, păstrată la Arhivele Diplomatice de la Paris, Fond Angleterre, vol. 707. Documentele britanice și franceze confirmă faptul că problema Bolgradului a provocat tensiuni serioase în cadrul alianței occidentale și a determinat o repoziționare diplomatică a Franței în raport cu Rusia și Marea Britanie.

O a treia sursă la fel de importantă în viziunea noastră, o constituie memoriile ambasadorului Austriei la Paris, baronul Alexandru Hübner, care acoperă perioada 1851–1859. Unele însemnări ale acestuia privind chestiunea basarabeană și cea a unirii Principatelor au fost utilizate de istoricul N. Iorga într-un articol publicat în *Analele Academiei Române. Memoriile Secției Istorice* [11, pp. 293-298]. Intenția noastră este de a prezenta doar însemnările baronului Hübner privind chestiunea basarabeană. Importanța acestor însemnări rezidă în faptul că diplomatul austriac a cunoscut discuțiile care au stat la baza preliminariilor păcii elaborate de Franța și Austria, în timp ce Marea Britanie a fost pusă în fața „faptului împlinit". În luna noiembrie, idenificăm primele informații despre „parafarea" condițiilor de pace care urmau să fie prezentate cabinetului de la Petersburg. În memoriile baronului Hübner găsim o discuție din 14 octombrie 1855, purtată cu ministrul de externe francez A. Walewski, în care, pentru prima dată, se aducea în discuție retrocedarea unei părți din Basarabia către Principatul Moldovei [12, p. 344]. Tot la aceeași dată se încheia așa-numitul memorandum Bourqueney-Buol, care stabilea cu exactitate preliminariile păcii, între care se găsea și clauza privind retrocedarea sudului Basarabiei către Moldova. Pentru diplomatul francez Bourqueney, ambasadorul Franței la Viena, inserarea acestei clauze în viitorul tratat de pace a fost o „supriză". S-a decis ca Austria, prin emisarul său V. Esterhazy, să prezinte condițiile de pace Imperiului Rus [12, p. 350].

Memoriile lui Hübner sunt importante și prin prisma faptului că oferă unele amănunte inedite privind atitudinea împăratului Napoleon al III-lea față de chestiunea basarabeană, iar unele documente publicate recent scot în evidență politica sa duplicitară [13, pp. 129-130]. Cu data de 17 ianuarie 1856, deci în momentul în care Petersburgul acceptase deja condițiile de pace, Hübner redă o discuție purtată cu suveranul francez. Împăratul francez era dispus să facă unele „concesii" Imperiului Rus, acestea referindu-se la eventualitatea unui schimb de teritorii: fortăreața Karsului, cucerită de Imperiul Rus la finele anului 1855, în schimbul sudului Basarabiei. În acest sens, Napoleon al III-lea urma să convingă și cabinetul de la Londra de o asemenea soluție [12, p. 383].

Următorul moment în care problema basarabeană s-a aflat în centrul atenției lui Hübner l-au constituit discuțiile atât din „culise", cât și cele oficiale, din timpul Congresului de Pace de la Paris (februarie–martie 1856) [14, pp. 141-142]. La 26 februarie 1856 a avut loc o întrunire „tripartită" între reprezentanții Marii Britanii, Franței și Imperiului Rus, dar cu excluderea Austriei. Scopul acestei întruniri „secrete" era soluționarea chestiunii basarabene înainte ca aceasta să fie abordată în timpul discuțiilor oficiale de la Congresul de Pace de la Paris. Plenipotențiarii ruși de la Paris, F. Brunov și A. Orlov, au decis să nu cedeze Karsul în cazul în care nu ar fi păstrat teritoriul basarabean care urma să fie retrocedat. Lordul Clarendon a declarat sec, după această întrunire, că „nu s-a ajuns la niciun acord. Nu ne-am putut pune de acord" [12, p. 397]. Pentru a „repara" „nemulțumirea de ieri", la o zi distanță, a avut loc o discuție „tripartită" între plenipotențiarii francezi, britanici și austrieci, de data aceasta. S-a putut constata că Austria și Marea Britanie urmau să acționeze în „tandem" în chestiunile teritoriale, inclusiv în problema basarabeană.

Referitor la ședințele din cadrul Congresului de Pace de la Paris în care a fost abordată chestiunea Basarabiei, memoriile lui Hübner evocă succint principalele controverse. În ședința din 1 martie, Clarendon a cerut direct plenipotențiarului rus Orlov restituirea Karsului fără ca Rusia să primească Basarabia drept „compensație", la care acesta din urmă a consimțit [12, p. 399]. În timpul ședinței din 8 martie, apăreau controverse și puncte de vedere antagoniste între foștii aliați. Plenipotențiarii ruși au „oferit" la schimb Delta Dunării, între brațul Chilia și Sulina, dar cu păstrarea orașului Ismail. O observație interesantă făcea Hübner cu această ocazie, și anume că plenipotențiarii francezi erau „mai ruși decât rușii".

Ulterior, diplomații ruși s-au „dezlănțuit" verbal la adresa cabinetului de la Viena, „umilindu-i" prin declarații, Brunov declarându-i cu „nonșalanță" contelui Buol că acesta discută doar cu „beligeranții", făcând aluzie la faptul că Austria nu a participat la operațiunile militare din Crimeea. La rândul său, Walewski, în

calitatea sa de președinte al Congresului, a tăcut. Unicul care a susținut solidaritatea celor trei aliați a fost plenipotențiarul britanic, Clarendon [12, p. 401].

Aceste observații merită unele interpretări, mai ales întrucât comentariul la sintagma utilizată de Hubner, potrivit căreia diplomații francezi ar fi „mai ruși decât rușii", exprimă mai degrabă dezamăgirea Vienei față de lipsa de solidaritate a Franței în raport cu Marea Britanie și Austria. Pe de altă parte, Napoleon al III-lea, adept al principiului echilibrului european și al evitării izolării complete a Imperiului Rus, a manifestat o anumită flexibilitate diplomatică, de unde rezultă și atitudinea nuanțată a diplomației franceze în chestiunea basarabeană. Aceste consemnări se regăsesc și în corespondența diplomatică a lui Hubner, documentele fiind publicate în colecția editată de istoricul Winfried Baugmart, *Akten zur Geschichte des Krimkriegs. Serie I:* Österreichische *Akten zur Geschichte des Krimkriegs,* band. 3 September 1855 bis 24 Mai 1856, editată la Oldenbourg în 1980.

Astfel, după semnarea Tratatului de pace de la Paris din 18/30 martie 1856 și constituirea comisiei mixte care urma să delimiteze noua frontieră din sudul Basarabiei între Imperiul Rus și Imperiul Otoman, a apărut un nou „litigiu" european: Bolgradul. Imperiul Rus insista asupra păstrării acestui oraș, însă puterile aliate doreau respectarea prevederilor Tratatului din 1856, urmărindu-se prin această clauză îndepărtarea puternicului vecin de la orice acces la Dunăre.

Din cauza punctelor divergente existente între puterile aliate din războiul Crimeii, se insista pe ideea convocării unei noi conferințe la Paris. Cabinetul de la Petersburg era susținut de către Franța în păstrarea orașului Bolgrad, în timp ce Marea Britanie nu agrea niciun compromis cu inamicul din război. Astfel, „soarta" orașului Bolgrad stătea în „mâinile" împăratului Napoleon al III-lea. Nu întâmplător, baronul Hübner a acordat o atenție deosebită discuțiilor sale cu suveranul francez din toamna anului 1856, la reședința acestuia de la Compiègne.

La 20 noiembrie, Hübner a avut o întrunire privată cu împăratul Napoleon al III-lea în chestiunea Bolgradului, fapt indicat atât în memoriile acestuia, cât și în rapoartele diplomatice identificate la arhiva din Viena [15, p. 201]. Suveranul francez, luând o „mină" umilă, i-a declarat diplomatului austriac că își luase un „angajament" față de diplomatul rus A. Orlov, ca reședința coloniștilor bulgari să fie păstrată de către Imperiul Rus. Argumentul de bază invocat de împărat era că își dăduse „cuvântul de onoare" în această problemă.

La rândul său, Hübner a accentuat ideea că Austria și Marea Britanie conveniseră să nu cedeze nimic în problema Bolgradului. Fiind de „nezdruncinat" în „crezul" său că Imperiul Rus trebuia să păstreze Bolgradul, a fost nevoie de sosirea lui Persigny la Compiègne, ambasadorul Franței la Londra, pentru ca Napoleon al III-lea să ia o hotărâre neașteptată [16, p. 93]. Diplomatul francez, cu o influență majoră asupra lui Napoleon al III-lea, i-a „deschis ochii" acestuia, arătându-i că alianța cu Marea Britanie se va „rupe" dacă Bolgradul vă rămâne în componența Imperiului Rus, fapt realizat cu sprijinul Franței. Împăratul francez a fost convins că urmase o „direcție greșită" în această problemă, profitându-se de absența sa îndelungată de la Paris. Se aducea în discuție și implicarea lui Walewski, care l-ar fi angajat într-o viitoare alianță rusă, pentru a îndepărta Franța de Marea Britanie și Austria. Persigny a reușit să-l convingă pe Napoleon al III-lea; în schimb, Walewski era greu de convins. Împăratul francez l-a blamat, dar l-a păstrat în funcție [12, p. 448].

La 13 noiembrie 1856, împăratul Napoleon al III-lea l-a convocat pe Hübner, fapt atestat în memoriile celui din urmă. Împăratul francez i-a declarat în secret că „afacerea Bolgradului" va fi soluționată în conformitate cu vederile Austriei, implicit cu cele ale Marii Britanii. Soluția de „compromis" identificată de acesta era convingerea Sardiniei de a se alătura „taberei" puterilor care susțineau ca Bolgradul să fie retrocedat Principatului Moldovei, iar Imperiul Rus urma să fie „recompensat" pentru pierderea acestui teritoriu.

Întrevederile private Napoleon-Hubner de la sfârșitul lunii octombrie 1856, având drept subiect central chestiunea Bolgradului, sunt atestate și de documentele diplomatice ale epocii, mai exact de corespondența diplomatică parvenită de la Paris. Aceste documente au fost identificate la Arhiva de Stat din Viena, în Fondul Arhiva Politică/Franța, vol. 53, ff. 334-373.

Analiza memorialisticii occidentale din perioada finală a Războiului Crimeii și a negocierilor diplomatice care au precedat Congresul de la Paris scoate în evidență rolul important jucat de Basarabia în menținerea echilibrului de forțe în Europa. Problema Basarabiei nu era percepută drept una locală sau exclusiv românească, ci drept una de importanță europeană. Pentru diplomația occidentală, retrocedarea unei părți a Basarabiei către Principatului Moldovei avea drept scop limitarea accesului Imperiului Rus la gurile Dunări și reducerea influenței rusești asupra Principatelor Române. Un alt aspect important evidențiat de memorialistica occidentală este legătura strânsă între problema Basarabiei și reorganizarea Principatelor Române. Astfel, prin această retrocedare se urmărea și consolidarea autonomiei Principatelor Române, și limitarea influenței rusești.

Articol recepționat: 30 aprilie 2026
Articol acceptat: 15 mai 2026

BIBLIOGRAFIE

1. Sclifos, E.-T. Franța, Rusia și Problema Basarabiei (1856–1857). București-Brăila: Editura Academiei Române-Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I", 2023. 293 p.

2. Ardeleanu, C. Riding the line. Expertise and the making of the Bessarabian border, 1856–1857, în: Journal of Modern European History, vol. 22 (I), 2024, 10-24. https://doi.org/10.1177/16118944231221026

3. The Greville Memoirs. A Journal of the reign of Queen Victoria from 1852 to 1860, by the late Charles C.F. Greville, vol. I, London, 1887. 315 p.

4. The Greville Memoirs. A Journal of the reign of Queen Victoria from 1852 to 1860, by the late Charles C.F. Greville, Vol II, London, 1887. 354 p.

5. Vitcu, D. The treaty of Paris (1856) and the Bolgrad crisis of its execution, în: Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol", nr. 44, 2006, 335-354.

6. Sclifos, E.-T. Problema Basarabiei reflectată în rapoartele ambasadorului francez la Petersburg Charles Auguste de Morny (1856-1857), în: Tyragetia, nr. 2, 2016, 187-198.

7. Sclifos, E.-T. Marea Britanie și chestiunea sudului Basarabiei (1856-1857), în: Tyragetia, nr. 2, 2018, 139-148.

8. The Greville Memoirs. A Journal of the reign of Queen Victoria from 1852 to 1860, by the late Charles C.F. Greville, vol. II. London, 1887.

9. Memoirs of an Ex-Minister. An autobiography, by Earl of Malmesbury, London, 1889. 696 p.

10. Bernardy, F. Un fâcheux ambassadeur. Persigny à Londres (1855–1858), în: Revue des Deux Mondes, juillet 1955, 299-315.

11. Iorga, N. Problema Basarabeană și problema Unirii Principatelor la 1855–1859. În dosul cărților diplomației, în: Analele Academiei Istorice. Memoriile Secției Istorice, seria a III-a, tom. XXIII, 1940–1941, 293-309.

12. Comte de Hübner, Neuf ans des souvenirs d'un ambassadeur d'Autriche a Paris sous le Second Empire 1851–1859, publiés par son fils le comte Alexandre de Hübner, vol. I, Paris, Librarie Plon, 1905. 474 p.

13. Sclifos, E.-T. Napoleon al III-lea și problema Basarabiei. Documente inedite (1856), în: Revista de Istorie a Moldovei, nr. 1-2, 2023, 125-133. https://doi.org/10.58187/rim.133-134.07

14. Sclifos, E.-T. Din „culisele" problemei basarabene în timpul Congresului de pace de la Paris (februarie–martie 1856), în: Anuarul Institutului de Istorie, Chișinău: Lexon-Prim, 2019, 139-149.

15. Sclifos, E.-T. Problema sudului Basarabiei în documente diplomatice austriece (1856-1857), în: Centenar Sfatul Țării: 1917–2017. Materialele Conferinței științifice internaționale. Chișinău: Lexon-Prim, 2017, 195-206.

16. Taylor, A.J.P. The struggle for mastery in Europe, 1848–1918, Clarendon Press, 1954. 638 p.

Violeta Diordiev. *Favoritul lunii*, 2020, carton albastru metalizat, pastel, creioane colorate, 90 × 60 cm.